

Skolans insatser för en hälsosam yrkesdebut - en kartläggning

Marina Jonsson, allergisamordnare, med dr

marina.jonsson@sll.se

Marianne Parm Sund, samhällsvetare

marianne.parmsund@sll.se

Kartläggningens syfte

- Undersöka hur medicinsk studie- och yrkesvägledning, skolans eget arbetsmiljöarbete och undervisning om arbetsmiljö och hälsorisker i olika yrken bedrivs
- Få en djupare kunskap av erfarenheter om förutsättningar för medicinsk studie- och yrkesvägledning

Medicinsk studie- och yrkesvägledning

Genom medicinsk studie- och yrkesvägledning uppmärksammar skolan den enskilda elevens medicinska förhållanden och känslighet för att minska risken för att eleven drabbas av ohälsa under utbildningen eller i sitt framtida yrkesliv.

Det kan t.ex. röra sig om allergier eller annan överkänslighet med eksem och astma eller om diabetes eller neurologiska problem.

Eleven bör göras uppmärksam på hälsorisker och tidiga tecken på ohälsa samt att förebygga ohälsa genom att arbeta så riskfritt som möjligt.

Metod

- Alla grundskolor och yrkesprogram på gymnasiet, både kommunala och friskolor i Stockholms Län
- Enkät till 1 154 rektorer, studie- och yrkesvägledare, skolsköterskor och yrkeslärare
- Fem fokusgruppsintervjuer för att fördjupa förståelsen av enkätsvaren

Svarsfrekvens 34%

- Rektorer 20%
- Studie- och yrkesvägledare 63%
- Skolsköterskor 48%
- Yrkeslärare 29%

Orsaker till att inte besvara enkäten

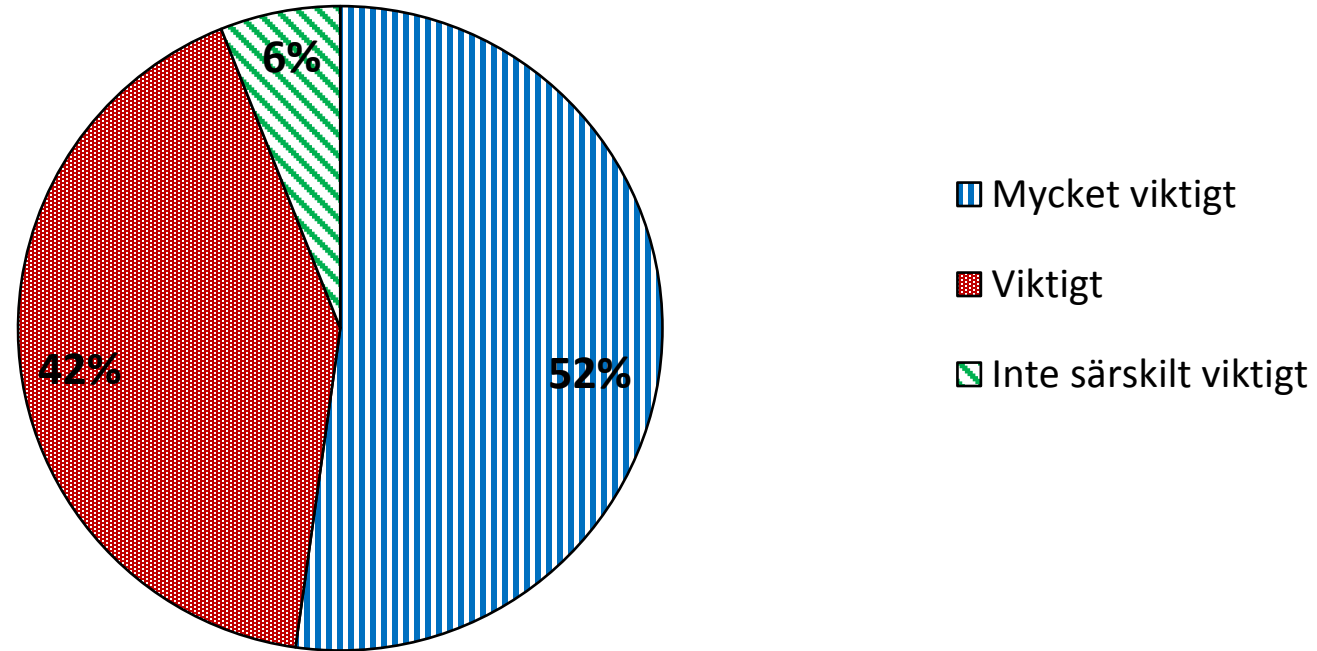
- Hög arbetsbelastning 76%
- Glömt bort att svara 13%
- Svårt att besvara frågorna 9%
- Inte intresserad av ämnet 7%

Enkätresultat

Hur viktig är medicinsk studie- och yrkesvägledning ?

Riktlinjer och ansvar

- En klar majoritet bland alla yrkesgrupperna svarade att det saknas riktlinjer för hur medicinsk SYV ska bedrivas eller att de inte vet om det finns riktlinjer på skolan.
- Rektorer delegerar ofta ansvaret för medicinsk SYV till elevhälsan och studie- och yrkesvägledarna och gör sällan kontroller eller har rutiner för att säkerställa att medicinsk SYV bedrivs.

Utbildning och kompetens

- De flesta studie- och yrkesvägledarna och skolsköterskor saknar utbildning och kompetens inom medicinsk SYV.
- För att tillgodogöra sig kunskaper inom medicinsk SYV läser både studie- och yrkesvägledare och skolsköterskor på egen hand.

Medicinska kontroller

- Det råder oklarhet om vem på skolan som har ansvaret för medicinska kontroller
- Rektorererna uppgav i högre grad än skolsköterskor och studie- och yrkesvägledare att skolan har rutiner för att genomföra medicinska kontroller.

Fokusgruppsintervjuer

Fem fokusgrupper

- Studie- och yrkesvägledare
- Skolsköterskor
- Yrkeslärare (frisör, vård och omsorg, restaurang)
- Flest från kommunala skolor, några från friskolor

Intervjuguiden

- Definition av medicinsk SYV - tankar kring medicinsk SYV
- Hur arbetar man med medicinsk SYV?
Samarbete - hur påverkas arbetet? Elevers individuella hälsa – hur påverkar man? Hur fångar man in behov? Bemötande, sekretess, attityder? Ansvar, organisation, stöd? Behöver ngt förbättras, vad? Behov av utbildning?
- Hur ser idealet ut?
- Hur arbetar man med arbetsmiljö och hälsorisker?

Resultat

- Fokusgruppsintervjuerna bekräftade generellt enkätresultaten

Fem kategorier

- Styrning (resurser och arbetsvillkor, arbetsmiljö)
- Samarbete
- Bidra till välgrundade val och till ett hållbart arbetsliv
- Kompetensutveckling
- Förbättringsförslag

Styrning - resurser och arbetsvillkor

Ledningen utgår från att läroplanen följs och att arbetet sköts som det ska :

”Det krävs att man är väldigt självständig, man är nästan som en egenföretagare i skolan. Man sköter sitt eget, för det är aldrig någon som lägger sig i, utom det här med planen som man fått delegerad till sig.”(SYV)

”Rektorn styr ju vår tid /.../ men lägger sig inte så mycket i vad jag gör, eftersom de inte har den kunskapen”. (Skolsköterska)

Styrning - arbetsmiljö

”Om man ska upptäcka någon, så är det ju väldigt svårt att hjälpa dem, både för mig och skolsköterskan, om man har hälsosamtalet väldigt sent, så att man inte hinner med dem, och då blir de drabbade. Det är sorgligt att man får ett samtal från en mentor eller skolsköterska där det har gått för långt. De har eksemläkaren har sagt att de ska tänka på sitt val, och då kommer jag in men då har det varit för sent”.

(Yrkeslärare)

Styrning - arbetsmiljö

Skolor söker ibland individuella lösningar och gör Anpassningar i arbetsmiljön:

”En tjej gick i tvåan när det uppdagades, och då försökte vi lite grand att styra om från kök till matsal för att hon inte skulle behöva tvätta händerna hela tiden”.

”Om någon är allergisk brukar vi göra så att de tar klippningen bara, sen tar någon annan i färgningen, för att just undvika. Men det beror ju på att jag har kunskaperna. Går man runt till övriga kollegor är det inte många som har de här kunskaperna”.

”Man vill ju behålla eleverna inom sin skola så klart, för man är ju väldigt rädd om den här skolpengen hela tiden och då försöker man hitta alla möjliga lösningar”.

(Yrkeslärare)

Styrning - arbetsmiljö

”Om man ska upptäcka någon, så är det ju väldigt svårt att hjälpa dem, både för mig och skolsköterskan, om man har hälsosamtalet väldigt sent, så att man inte hinner med dem, och då blir de drabbade. Det är sorgligt att man får ett samtal från en mentor eller skolsköterska där det har gått för långt. De har eksemläkaren har sagt att de ska tänka på sitt val, och då kommer jag in men då har det varit för sent”.

(Yrkeslärare)

Samarbete

Både studie- och yrkesvägledarna och skolsköterskorna önskade ett ökat samarbete kring medicinsk studie- och yrkesvägledning och ansåg att studie- och yrkesvägledarna bör ingå i elevhälsan.

Det är en förutsättning för att man ska få en bra medicinsk studie- och yrkesvägledning att man har ett bra samarbete med studie- och yrkesvägledaren.

(Skolsköterska)

Samarbete

Deltidsanställningar – arbete på flera skolor

- Svårt finna bra samarbetsformer med andra yrkesgrupper
- Bristande samordning av arbetsscheman: SYV och skolsköterskor träffas sällan eller aldrig

Samarbete mellan SYV i grundskola och gymnasium:

- Försök med överrapporteringar av elever - svårt eftersom eleverna sprider sig till många olika gymnasieskolor

Bidra till välgrundade val

Studie- och yrkesvägledare och skolsköterskor strävar efter att elever ska göra välgrundade val utifrån sina förutsättningar men:

Kan upplevas svårt att diskutera frågor om medicinsk SYV - man vill inte hindra eleverna att förverkliga sina yrkesdrömmar:

- *Man ska givetvis inte döda individens dröm, men samtidigt måste man medvetandegöra dem. /.../ Att prova på kan faktiskt vara ett bra sätt innan man väljer, men den här processen måste ju ske lite tidigare än årskurs nio, det är viktigt. (SYV)*

Bidra till välgrundade val

Elever och föräldrar erbjuds individuellt samtal och information om hälsorisker

- Vid behov (t ex har allergi) hänvisar SYV vidare till skolsköterskan (EHT)

Bidra till välgrundade val och ett hållbart arbetsliv

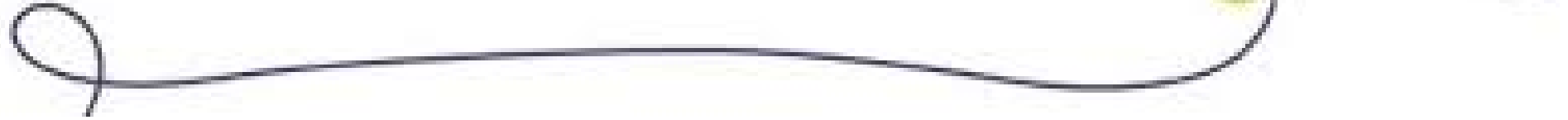
Jag tycker man ska ge en bättre information om vad som krävs när elever söker ett program till exempel handelsprogrammet eller frisör. Då måste man upplysa om att man måste ha stark rygg, sjysta knän och axlar för det är de som tar stryk och tala om att "det här krävs om du ska orka jobba. Tänk på att du är 19 år när du går ut och 65 när du går i pension".

(Yrkeslärare)

Det gäller våra elevers framtid!

– hjälp dem göra väl underbyggda val!

Skolverket 2016

Vill förbättra i organisationen

Tydligare riktlinjer och engagemang

- Från Skolverket
- Lokalt - försvåras på grund av brist på tid och resurser och låg prioritering från ledningen

”Det står inte [i Skolverkets plan] att man SKALL utan det står att man KAN. Och så fort man skriver KAN i skolans värld så gör rektorerna hur de vill eller vad de har tid till eller vad de har ekonomi till”.

(Studie- och yrkesvägledare)

Vill förbättra i organisationen

- Belysa vikten av arbetsmiljö och omgivningsfaktorer och börja utföra den webbaserade "allergironden" på skolan för att öka medvetenheten om att arbetsmiljö är viktigt
- Ha färre elever per SYV och skolsköterska

Vill förbättra för eleverna

- Komplettera hälsosamtalen med frågor om yrkesval och medicinska förhållanden
- Erbjuder elever och föräldrar individuellt samtal och information om hälsorisker
- Informera om yrkesval tidigt i årskurserna som sedan följer eleverna som en röd tråd genom årskurserna
- Erbjuder lättillgängligt utbildningsmaterial för elever och föräldrar, t ex filmer och webbsidor om arbetsmiljö och riskyrken, från mellanstadiet och uppåt

Vill höja kompetensen

- Anser sig ha behov av ökad kompetens inom medicinsk studie- och yrkesvägledning och arbetsmiljöfrågor
- Är intresserade av nätverksträffar och seminarier

Sammanfattningsvis

- Det behövs tydliga riktlinjer om hur medicinsk studie- och yrkesvägledning och arbetsmiljöundervisningen ska bedrivas och vem som har ansvaret.
- Det behövs ett ökat samarbete mellan studie- och yrkesvägledare och elevhälsans personal.
- Både skolsköterskor och studie- och yrkesvägledare behöver utbildning inom medicinsk studie- och yrkesvägledning men någon sådan erbjuds sällan inom högskolans grundutbildning eller som fortbildning för dessa yrkesgrupper.
- Det behövs tydligare rutiner kring arbetsmiljöarbetet och för hur arbetsmiljöundervisningen ska utformas.

Hur kan vi samarbeta och åstadkomma förbättringar?